De 10 geboden van de geestelijke gezondheidszorg (voor de komende 10 jaar)

In een lezing over de herinneringscultuur en de Holocaust sprak Arnon Grunberg over de volgzaamheid van de mens. Volgens hem hebben de meeste mensen het in zich om een meeloper en omstaander te worden. Een fatsoenlijke samenleving zorgt er vervolgens voor dat meelopers zich fatsoenlijk gedragen.

Het grote onrecht dat geestelijke gezondheidszorg (ggz) al eeuwen moet verdragen, is natuurlijk geen Holocaust. Al dient het wel gezegd dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog erg veel psychiatrische patiënten het leven hebben gelaten in de vernietigingskampen.

Grunberg geeft alleen maar aan hoe weinig kritisch, maar ook hoe weinig dapper mensen doorgaans zijn. De tijd is rijp dat psychiaters en andere ggz-professionals moediger en minder volgzaam worden, minder geneigd om onrechtvaardigheden in de sector te verdragen, en daarvoor zelfs een beetje minder fatsoenlijk durven zijn.

De sector kreunt onder een tekort aan capaciteit, armoede bij patiënten, dakloosheid, stigma en discriminatie, en onbeschikbaarheid van medicatie die patiënten elke keer weer destabiliseren. Er zijn zoveel uitdagingen dat we door het bos de bomen niet meer zien.

Gelukkig zijn er omstaanders die de nood van de sector goed begrijpen, en daar actief steun aan verlenen. Geert Verrijken is zo iemand. Als hoofdredacteur van Artsenkrant heeft hij altijd bovengemiddeld veel aandacht besteed aan ons vakgebied, en is de noden blijven onderstrepen. Geert was de eerste ggz-medestander in de media, de anderen zijn langzaam maar zeker gevolgd. We zullen hem daar altijd erkentelijk en dankbaar voor blijven.

De tijd is rijp dat psychiaters en andere ggz-professionals moediger en minder volgzaam worden

In het kader van zijn afscheid van Artsenkrant, is het dan ook gepast om een resem noodzakelijke actiepunten in steen te beitelen. De 10 geboden van de ggz voor de komende 10 jaar, in willekeurige volgorde, in de vorm van een prioriteitenlijst, als eerbetoon aan Geert.

Eerste gebod: billijk investeren

Het aanhoudende tekort aan verschillende vormen van psychiatrische zorg in België is dé discriminatie bij uitstek in het medische werkveld. Geen enkele andere discipline moet dagelijks knokken om noodzakelijke behandelingen voor patiënten te organiseren. Deze discriminatie dient aangekaart blijven worden bij beleidsmakers en media om tot evenwichtigere investeringen in de gezondheidszorg te komen.

Tweede gebod: laat de EPA-patiënt niet in de kou

Zorgen voor patiënten met een ernstige psychiatrische aandoening (EPA) is de kerntaak van de geestelijke gezondheidszorg. Zij zijn in de kou blijven staan bij alle hervormingen gedurende de afgelopen jaren. Het is van het grootste belang om deze kwetsbare doelgroep centraal te stellen bij toekomstige reorganisaties van de psychiatrische zorg.

Derde gebod: garandeer medicatiebeschikbaarheid

De tijdelijke of blijvende onbeschikbaarheid van psychotrope medicatie is erger dan van somatische geneesmiddelen. Enerzijds wegens een gebrek aan alternatieven door de unieke link tussen werking- en bijwerkingenprofiel met de specifieke individuele vereisten van de patiënt.

Anderzijds omdat de stress en angst voor de onbeschikbaarheid van het middel de psychische problematiek erger maakt. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid en van de farmaceutische firma's om te zorgen voor continuïteit van zorg.

Geert Verrijken was de eerste ggz-medestander in de media, de anderen zijn langzaam maar zeker gevolgd

Vierde gebod: vermijd dat arm ziek blijft maken, en ziek arm

Armoede is de meest onderschatte sociale risicofactor bij mensen met een psychische kwetsbaarheid. Het is belangrijk dat alle artsen hier alert voor zijn, en alle sociale en financiële rechten trachten uit te putten.

Vijfde gebod: housing first

Geschikte huisvesting, zoals beschreven in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948, wordt dagelijks met de voeten getreden bij psychisch kwetsbare mensen. Het is de plicht van alle hulpverleners om hier tegen op de treden en dit onrecht aan te klagen.

Zesde gebod: herwaardeer de forensische zorg

De forensische psychiatrie moet dringend verbeteren op alle niveaus, van diagnostiek tot behandeling, van deskundigenonderzoek tot langverblijf. De bejegening van deze kwetsbare subgroep psychiatrische patiënten is een smet op het blazoen van de GGZ.

Meer middelen voor zowel justitie als gezondheidszorg zijn vereist. Tegelijkertijd moet erover gewaakt worden om maatschappelijke overlast en criminaliteit niet op de psychiatrie af te wenden.

Zevende gebod: mind the care gap

Transitiepsychiatrie als specifieke zorgvorm voor jongeren in de overgang van de adolescentie naar de volwassenheid is onderontwikkeld en moet beter uitgewerkt worden om de psychische gezondheid van deze doelgroep beter te waarborgen.

De adolescentie en jongvolwassenheid is een cruciale leeftijd waar vele psychiatrische aandoeningen zich manifesteren. Het is ook een leeftijd waar velen niet de zorg ontvangen die ze nodig hebben.

Achtste gebod: psyche én soma

Personen die lijden aan een ernstige psychiatrische aandoening hebben een levensverwachting die 15 tot 20 jaar lager ligt dan gemiddeld. Onvoldoende somatische opvolging en stigma en discriminatie in de algemene gezondheidszorg dragen hiertoe bij.

De lichamelijke gezondheid van deze doelgroep bewaken is een kerntaak van alle zorgverleners.

Negende gebod: geen goede zorg zonder voldoende GGZ-professionals

Goed opgeleide en tevreden werknemers zijn tegelijk een noodzakelijke voorwaarde én de beste garantie voor goede GGZ-zorg. Het is essentieel om te zorgen voor een voldoende instroom van gekwalificeerd personeel in de GGZ, en voor jobtevredenheid op de werkvloer om uitstroom tegen te gaan.

Tiende gebod: de patiënt centraal

De GGZ ondergaat grote en belangrijke veranderingen, soms ten goede, soms ook niet. Het is noodzakelijk dat psychiaters hier kritisch naar blijven kijken, hun visie hierover transparant communiceren, met als enige doelstelling het verbeteren van de psychiatrische zorg voor hun patiënten.

Kirsten Catthoor in naam van het Dagelijks Bestuur van de Vlaamse Vereniging voor Psychiatrie